

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความพึงพอใจในชีวิตสมรส เป็นเป้าหมายที่สำคัญประการหนึ่งของการสมรส และเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงคุณภาพชีวิตสมรสของแต่ละครอบครัว บุคคลทุกคนเมื่อเข้าสู่ชีวิตสมรส ก็ย่อมคาดหวังชีวิตสมรสที่มีความสุข ความสมหวัง เกิดความพึงพอใจในชีวิตสมรสของตน ทั้งสิ้น ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า ความพึงพอใจในชีวิตสมรสเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ส่งผลให้บุคคลเกิดความพึงพอใจในชีวิตโดยส่วนรวม และส่งผลถึงความแข็งแกร่งของครอบครัว การขาดความพึงพอใจในชีวิตสมรส อาจทำให้เกิดความแตกแยก อันจะนำมาซึ่งความล้มเหลวของการครองชีวิตคู่ และ อาจนำไปสู่การหย่าร้างได้ในภายหลัง

ความพึงพอใจในชีวิตสมรส หมายถึง ความรู้สึกที่บุคคลมีต่อคู่สมรสในการปฏิสัมพันธ์ การพูดคุยสนทนา และใช้ชีวิตร่วมกันในสภาพชีวิตสมรสโดยส่วนรวม ความพึงพอใจในชีวิตสมรสสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาพการเปลี่ยนแปลงของครอบครัว (Roach, et. al :537 -539) และเปลี่ยนแปลงได้ตามช่วงชีวิตของบุคคล (Rhyne,1981:942)

ในสังคมปัจจุบัน บุคคลมีการศึกษาสูงขึ้น จึงทำให้อายุการสมรสสูงขึ้น และแนวโน้มของชีวิตสมรสส่วนใหญ่จะตั้งอยู่บนพื้นฐานของความรัก มากกว่าจะถูกประเพณีบีบบังคับ ดังนั้น ความรักและการแต่งงานในยุคปัจจุบัน จะเกี่ยวข้องกับปัจจัยหลายประการ เช่น ความสวย ความหล่อ (Attractiveness) ภูมิหลังทางสังคม บุคลิกภาพ (Personality) ความพร้อม (Readiness) ความคุ้นเคย (Familiarity) เป็นต้น ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ต่างก็มีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรสทั้งสิ้น แต่ปัจจัยหนึ่งที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา คือ บุคลิกภาพ

บุคลิกภาพมีบทบาทสำคัญต่อบุคคลมาก เนื่องจากเป็นสิ่งที่จะช่วยให้เราทำนายได้ว่าบุคคลจะทำอะไรในสถานการณ์ที่กำหนด เป็นลักษณะของบุคคลที่แสดงออกทางการ

กระทำ ความคิดเห็นทั้งที่เปิดเผยและซ่อนเร้นอยู่ภายใน ซึ่งเป็นผลมาจากพันธุกรรม การเรียนรู้ และสภาพแวดล้อม (Cattell, 1970 : 2-3) โดยทั่วไปจุดมุ่งหมายในการวิจัยในด้านบุคลิกภาพ คือการสร้างกฎว่าบุคคลแตกต่างกันจะทำอะไรในสถานการณ์สังคม และสิ่งแวดล้อมทั่วไปที่แตกต่างกัน บุคคลแต่ละคนย่อมมีลักษณะต่าง ๆ เฉพาะตัว ลักษณะต่าง ๆ เหล่านั้น เมื่อรวมอยู่ในตัวบุคคลก็จะเกิดเป็นบุคลิกภาพของบุคคลนั้น และ เมื่อต่างคนต่างก็มีลักษณะแตกต่างกันไป บุคลิกภาพของบุคคลจึงไม่เหมือนกัน

บุคคลที่มีบุคลิกภาพคล้ายคลึงกัน ก็สามารถทำให้เกิดความชอบพอ เกิดความพึงพอใจเมื่ออยู่ร่วมกันได้มากกว่า มีงานวิจัยจำนวนมากพบว่า บุคคลมักจะเป็นเพื่อนที่ดี หรือ สนิทกับบุคคลที่มีบุคลิกภาพคล้ายคลึงกับตน (Similarity) เนื่องจากแนวโน้มของบุคคลที่จะแต่งงานกัน คือ มีเจตคติที่ตรงกันในหลาย ๆ เรื่อง หมายถึง บุคคลที่มีความคิดเห็นตรงกัน บุคลิกภาพคล้ายคลึงกันจะมีความสุขมากกว่า เมื่อเวลาอยู่ด้วยกัน (เนพมาศ วีระเวดิน, 2534) แต่ก็มีงานวิจัยจำนวนหนึ่งที่พบว่า บุคคลมักจะเลือกผู้ที่มีบุคลิกภาพแตกต่างกับตน หรือ ประกอบสมบูรณกับตน (Complementarity) เป็นเพื่อนสนิท หรือ เป็นคู่สมรส นั้นหมายความว่า บุคคลอาจจะมีความคิดเห็น หรือ มีบุคลิกภาพในลักษณะตรงกันข้าม แต่ความตรงกันข้ามนั้นบังเอิญเหมือนแม่เหล็กคนละขั้ว เช่น ฝ่ายหนึ่งชอบทำอาหาร แต่อีกฝ่ายหนึ่งชอบรับประทาน ฝ่ายหนึ่งอารมณ์ร้อน แต่อีกฝ่ายหนึ่งอารมณ์เย็น เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่าทั้งความคล้ายคลึงกัน และ ความต่างที่เสริมกันของเจตคติและ บุคลิกภาพ ต่างก็มีส่วนในการเลือกคู่ครองทั้งนั้น

ส่วนงานวิจัยอีกจำนวนหนึ่งได้เสนอว่า ความชอบพอ ความพึงพอใจในชีวิตสมรส เป็นความรู้สึกที่เกิดจากแรงเสริม แรงเสริมเป็นสิ่งเร้า เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความพอใจ ความชอบพอ ความพึงพอใจ เกิดจากการได้รับแรงเสริม มิใช่เกิดจากความคล้าย แต่การที่คนเราชอบพอกันที่มีความรู้สึกคล้ายกัน ก็เพราะคนที่มีความรู้สึกคล้ายคลึงกัน ลักษณะบุคลิกภาพคล้ายคลึงกัน สามารถให้แรงเสริมที่ตอบสนองความต้องการของบุคคลได้มากกว่า ดังนั้น ผู้ที่มีบุคลิกภาพคล้ายคลึงกัน ความรู้สึกนึกคิดคล้ายกัน จึงมีโอกาสให้แรงเสริมซึ่งกันและกันได้มากกว่า ความชอบพอ ความพึงพอใจจึงมากกว่า

จากประเด็นต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วนั้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจว่า ทำไมคู่สมรสบางคู่จึงมีชีวิตสมรสที่ประสบความสำเร็จ มีความพึงพอใจ สามารถดำเนินชีวิตอยู่ด้วยกันได้ยาวนาน ทำไมบางคู่จึงล้มเหลวในชีวิตสมรส และ จากการที่ได้มีการวิจัยศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรสมาบ้างแล้ว ปัจจัยด้านบุคลิกภาพน่าจะเป็นตัวแปรหนึ่งที่ส่งผลให้คู่สมรสมีความพึงพอใจในชีวิตสมรสมากน้อยต่างกัน ในแง่ของความคล้ายคลึง หรือ ความต่างกันของบุคลิกภาพ หรือ มิใช่ทั้งความคล้ายและความต่าง แต่เป็นการเสริมแรงกันของบุคลิกภาพ เพื่อนำผลงานวิจัยที่ได้มาใช้ในการปรับปรุง แก้ไข ป้องกัน ส่งเสริม ให้คู่สมรสนั้น ๆ ประสบความสำเร็จในชีวิตสมรส ดำเนินชีวิตสมรสได้อย่างมีความสุขตลอดไป อีกทั้งยังเป็นแนวทางสำหรับคู่รักอื่น ๆ ที่กำลังจะสมรส ในการตัดสินใจที่จะเลือกคู่ครองระหว่าง ผู้ที่มีบุคลิกภาพที่คล้ายคลึงกับตน หรือ ผู้ที่มีบุคลิกภาพต่างกับตน ในองค์ประกอบของบุคลิกภาพด้านต่าง ๆ นอกเหนือจากการพิจารณาปัจจัยด้านอื่น ๆ แล้ว เพื่อให้เกิดความพึงพอใจในชีวิตสมรสมากที่สุด

ทฤษฎีที่ใช้ในงานวิจัย

1. ทฤษฎีบุคลิกภาพของเรย์มอนด์ บี. แคทเทล (RAYMOND B. CATTELL)
2. ทฤษฎีความสมดุลทางปัญญา ของไฮเดอร์ (HEIDER) และความต่างที่เสริมกัน หรือ การประกอบสมบูรณของวินช์ (WINCH)
3. ทฤษฎีเสริมแรง ของสกินเนอร์ (SKINNER)

ศูนย์วิทยทรัพยากร

1. ทฤษฎีบุคลิกภาพ ของเรย์มอนด์ บี. แคทเทล (RAYMOND B. CATTELL)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ทฤษฎีบุคลิกภาพนั้นมีหลายทฤษฎี ซึ่งแตกต่างกันไป ตามแนวคิดของนักจิตวิทยา สำหรับในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือวัดบุคลิกภาพ คือ แบบวัดบุคลิกภาพ 16 PF (ย่อมาจาก 16 Personality Factors) ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีบุคลิกภาพของเรย์มอนด์ บี. แคทเทล (RAYMOND B. CATTELL) นักจิตวิทยาชาวอังกฤษ ซึ่งได้สร้างทฤษฎีบุคลิกภาพโดยวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบ (FACTOR ANALYSIS)

แคทเทล ได้ให้คำจำกัดความของบุคลิกภาพ ตามแนวทฤษฎีวิเคราะห์องค์ประกอบไว้ว่า บุคลิกภาพ คือ สิ่งที่จะทำให้เราทำนายได้ว่าบุคคลจะทำอย่างไรในสถานการณ์ที่กำหนดให้ จุดมุ่งหมายของการวิจัยทางบุคลิกภาพ เพื่อสร้างกฎว่า บุคคลที่มีความแตกต่างกันนั้นจะแสดงพฤติกรรมใด เมื่ออยู่ในสังคม และ อยู่ในสภาพแวดล้อมปกติ บุคลิกภาพจะเกี่ยวข้องกับทั้งพฤติกรรมที่เปิดเผย และ ซ่อนเร้นอยู่ภายใน

การวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor analysis) คือวิธีการทางสถิติเพื่อวิเคราะห์ตัวแปรทางจิตวิทยาหรือทางการศึกษาหรือตัวแปรใด ๆ ก็ตามที่สอบวัดหรือสังเกตมาได้นั้น ถ้านำมาหาความสัมพันธ์กันก็จะพบว่า บางตัวแปรมีความสัมพันธ์สูง บางตัวแปรก็ไม่มีสัมพันธ์กันการที่ตัวแปรเหล่านั้นมีความสัมพันธ์กันสูงสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะร่วมกันบางอย่างของตัวแปรเหล่านั้น นักวิเคราะห์องค์ประกอบสามารถเลือกตัวแปรบางตัวไปอธิบายหรือพยากรณ์สิ่งต่าง ๆ ได้โดยลดจำนวนตัวแปรให้น้อยลง

การสร้างทฤษฎีวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis Theory) แคทเทลได้ทำการรวบรวมคำคุณศัพท์ซึ่งอธิบายถึงลักษณะบุคลิกภาพในพจนานุกรมที่รวบรวมโดย ออลพอร์ตและออดเบิร์ต (Allport and Odbert, 1936) และในหนังสือจิตวิทยาและจิตเวชได้ประมาณ 4,000 คำ ในปี 1940 แคทเทลใช้วิธีวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor analysis) และวิธีการจัดกลุ่ม (Cluster Analysis) ลักษณะบุคลิกภาพเหล่านี้ให้เหลือ 180 กลุ่ม ต่อมาในปี 1973 แคทเทลได้ใช้วิธีสหสัมพันธ์ (Correlation) ทำให้เหลือ 45 กลุ่ม

ผลการวิเคราะห์ ของแคทเทล ทำให้ได้องค์ประกอบบุคลิกภาพ 15 ด้าน ต่อมาแคทเทลลดจำนวนองค์ประกอบบุคลิกภาพให้เหลือ 12 ด้าน แล้วขยายเป็น 16 ด้านในที่สุด แคทเทลได้พูดถึงโครงสร้างของบุคลิกภาพโดยเน้นถึงลักษณะนิสัย แคทเทลแบ่งลักษณะนิสัยเป็น 2 กลุ่ม ใหญ่ ๆ คือ ลักษณะนิสัยพื้นผิว (Surface Traits) และลักษณะนิสัยต้นตอ (Source Traits)

- นิสัยพื้นผิว (Surface Traits) เป็นกลุ่มตัวแปรที่สังเกตเห็นได้ชัดเจนและมีลักษณะร่วมกัน

- **นิสัยต้นตอ (Source Traits)** เป็นกลุ่มตัวแปรที่ซ่อนอยู่ภายในแต่มีอิทธิพลมาก เป็นตัวกำหนดการแสดงพฤติกรรมของคน และเป็นองค์ประกอบที่ควบคุมลักษณะนิสัยพื้นผิว

แคทเทิลให้ความสำคัญกับลักษณะนิสัยต้นตอมากกว่าลักษณะนิสัยพื้นผิวเพราะเชื่อว่าลักษณะนิสัยต้นตอเป็นโครงสร้างที่มีอิทธิพลอย่างแท้จริงต่อบุคลิกภาพ และช่วยในการวินิจฉัยปัญหาทางบุคลิกภาพ

แบบทดสอบบุคลิกภาพ 16 PF ประกอบด้วยองค์ประกอบบุคลิกภาพทั้งหมด 16 ด้าน ซึ่งเรียกว่า "Primary Factors" ดังต่อไปนี้

1. องค์ประกอบ A : ชอบสังคม (Outgoing)

บุคคลที่ได้คะแนนสูง (A+) จะเป็นผู้ที่มีลักษณะชอบสังคม มีลักษณะอบอุ่น มีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น ใจกว้างและเป็นกันเองกับผู้อื่น ชอบมีส่วนร่วม กับผู้อื่น มีความสนใจและเอาใจใส่ผู้อื่น มีความพร้อมที่จะให้ความร่วมมือ หัวเราะง่าย ใจดี ไม่พิถีพิถัน

บุคคลที่ได้คะแนนต่ำ (A-) จะเป็นผู้ที่มีลักษณะไว้ตัว ถือสันโดษและแยกตัว เฉยเมย มีพฤติกรรมเย็นชา มีท่าทีไม่เป็นมิตรและไม่ใจกว้างผู้อื่น หัวรั้น ยึดมั่นในความคิดของตนเอง ไม่อ่อนน้อมอ่อนเบา จู้จี้ พิถีพิถัน ชอบวิพากษ์วิจารณ์

2. องค์ประกอบ B : สติปัญญา (Intelligence)

บุคคลที่ได้คะแนนสูง (B+) จะเป็นผู้ที่มีสติปัญญาสูง มีความสามารถทางสมองทั่วไปสูง มีความสามารถในการคิดหรือแก้ไขปัญหาตามนามธรรม เฉลียวฉลาด เรียนรู้เร็ว สามารถเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ได้ดี มีความสามารถในด้านการปรับตัวทางเชาวน์ปัญญา มีความโน้มเอียงที่จะสนใจในสิ่งที่ใช้สติปัญญา มีความอดสาหะพากเพียร มีศีลธรรม มีการตัดสินใจที่ดี

บุคคลที่ได้คะแนนต่ำ (B-) จะเป็นผู้ที่มีสติปัญญาต่ำ มีความสามารถทางสมองทั่วไปต่ำ ไม่สามารถใช้ความคิดหรือแก้ไขปัญหาด้านนามธรรมได้ ลักษณะแนวความคิดค่อนข้างไปทางรูปธรรม ทำความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ช้า มีการตัดสินใจไม่ดี ไม่ค่อยมีศีลธรรม ขาดการเอาใจใส่จริงจัง

3. องค์ประกอบ C : มั่นคงทางอารมณ์ (Emotionally Stable)

บุคคลที่ได้คะแนนสูง (C+) จะเป็นผู้ที่มีอารมณ์มั่นคง มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ สามารถเผชิญและปรับตัวกับความจริงโดยไม่ใช้อารมณ์ มีความสนใจคนที่ ไม่มีอาการของโรคประสาทชนิดท้อแท้ (Neurasthenia) จิตใจสงบ

บุคคลที่ได้คะแนนต่ำ (C-) จะเป็นผู้ที่มีอารมณ์อ่อนไหว มีความรู้สึกอ่อนไหวง่าย ไม่มีความมั่นคงทางอารมณ์ อารมณ์เสียและเปลี่ยนแปลงง่าย วิตกกังวลง่าย มักหลีกเลี่ยงปัญหาที่แก้ไขยากหรือปัญหาที่ต้องตัดสินใจด้วยตัวเอง หลีกเลี่ยงความรับผิดชอบ เจตคติและความสนใจเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ มักมีอาการของโรคประสาทชนิดท้อแท้ (Neurasthenia) หรือมีอาการท้อแท้อ่อนเพลีย หดแรงแรง

4. องค์ประกอบ E : การใช้อำนาจ (Dominance or Ascendance)

บุคคลที่ได้คะแนนสูง (E+) จะเป็นผู้ใช้อำนาจ รักษาสิทธิของตนถือตนเองเป็นใหญ่ มีนิสัยดีอีร้น หัวรุนแรง ชอบต่อต้านและบังคับ ชอบแข่งขัน ไม่ฟังฟังผู้อื่น ก้าวร้าว และมีท่าทีไม่เป็นมิตร ต้องการให้ผู้อื่นสนใจ ยอมรับ และ เรียกร้องการยกย่องชมเชยจากผู้อื่น ไม่ยึดถือขนบธรรมเนียมประเพณี

บุคคลที่ได้คะแนนต่ำ (E-) จะเป็นผู้ที่ลักษณะสมยอมและถ่อมตน เชื่อฟังผู้อื่น ถูกชักจูงและควบคุมง่าย ใจอ่อน ชอบฟังผู้อื่น ทำตามผู้อื่น อ่อนน้อม มีความประนีประนอม ชอบแสดงความรู้สึก ไม่ชอบเข้าหาผู้ใหญ่ มีความเชื่อถือในขนบธรรมเนียมประเพณี

5. องค์ประกอบ F : ทำตนตามสบาย (Happy - Go - Lucky)

บุคคลที่ได้คะแนนสูง (F+) จะเป็นผู้ที่มีลักษณะทำตามสบาย ช่างพูด ไร้เรื่อง

แจ่มใส เปิดเผย ว่องไว มีความกระตือรือร้นและตื่นตัวอยู่เสมอ ชอบแสดงออก มีลักษณะตรงไปตรงมา มักจะกระทำตามอารมณ์ชั่ววูบ

บุคคลที่ได้คะแนนต่ำ (F-) จะเป็นผู้ที่มึนงงสับสน มีสติและจริงจัง เอาจริง เอาจัง เสียขมขื่น ไม่ค่อยพูด เชื่องช้า ระมัดระวัง รอบคอบ มีความเป็นห่วง เป็นกังวล เคร่งครัด ยึดมั่นค่านิยมในใจ

6. องค์ประกอบ G : มีหิริโอตตัปปะ (Conscientious)

บุคคลที่ได้คะแนนสูง (G+) จะเป็นผู้ที่มีมโนธรรม มีคุณธรรมในใจ มีความตั้งใจ และพากเพียรพยายาม มีความรับผิดชอบดี มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ สำนึกในหน้าที่ เคร่งครัดในระเบียบ และมีวินัยในตนเอง เสียบและเอาจริงเอาจัง มีความสนใจผู้อื่น มีศีลธรรม

บุคคลที่ได้คะแนนต่ำ (G-) จะเป็นผู้ที่มีลักษณะชอบสะดวกสบาย และตามใจตนเอง ไม่ค่อยมีมโนธรรม ไม่เอาจริง และไม่เอาใจใส่การทำงาน ขาดความอดทน มีความรับผิดชอบน้อย เกียจคร้าน เหลาะแหละโลเล ตามใจตัวเอง มุ่งหาความพอใจให้ตนเอง ชอบเรียกร้อง มักหลีกเลี่ยงหรือไม่เคารพกฎเกณฑ์

7. องค์ประกอบ H : กล้าเสี่ยงภัย (Venturesome)

บุคคลที่ได้คะแนนสูง (H+) จะเป็นผู้ที่มีความกล้าเสี่ยงภัย กล้าแสดงออกทางสังคม ชอบผจญภัยและพบปะผู้คน ร่าเริง มีความจริงใจและเป็นมิตรกับผู้อื่น มีความกระตือรือร้นและคล่องแคล่ว สนใจเพศตรงข้ามอย่างเปิดเผย ใฝ่หาความรู้ มีความสนใจ และมีอารมณ์ทางด้านศิลปะ ไม่ระแวงอันตราย

บุคคลที่ได้คะแนนต่ำ (H-) จะเป็นผู้ที่มีความอาย ชอบแยกตัวและปลีกตัวจากผู้อื่น ไม่สนิทสนมกับผู้อื่น ขี้ขลาด ใฝ่หาการถูกข่มขู่ มักมองเห็นอันตรายได้อย่างรวดเร็ว มีอาการประหม่า เมื่ออยู่ต่อหน้าเพศตรงข้าม มีความสนใจแคบ ระมัดระวังในการแสดงพฤติกรรม

8. องค์ประกอบ I : จิตใจอ่อนแอ (Tender - Minded)

บุคคลที่ได้คะแนนสูง (I+) จะเป็นผู้ที่มียุติใจอ่อนแอ เป็นผู้ที่ต้องการการปกป้องคุ้มครองอย่างมาก คาดหวังว่าจะได้รับความรักและความสนใจจากผู้อื่น ต้องการความช่วยเหลือ และเห็นใจ ใฝ่ในการรับรู้ความรู้สึก ฟังฟังผู้อื่น ขาดความอดทน ใจดี สุภาพ อ่อนโยน มีความรู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัย วิตกกังวลเกี่ยวกับตนเอง มักเป็นโรคประสาทชนิดไฮโปคอนเดรียซิส (Hypochondriasis) หรือมีอาการครุ่นคิด กังวลอยู่กับสุขภาพของตัวเอง มากเกินไป ตามใจตนเองและผู้อื่น มีจินตนาการ ไม่มีวุฒิภาวะ

บุคคลที่ได้คะแนนต่ำ (I-) เป็นผู้ที่มียุติใจเข้มแข็ง เป็นผู้ที่รู้จักสภาพที่เป็นจริง สร้างความหวังเพียงเล็กน้อย กระทำตามในแง่ของการปฏิบัติไม่แสดงความรู้สึก ไม่ใส่ใจหรือไม่กังวลในปมด้อยของร่างกาย เชื่อมมั่นในตนเอง มีความรับผิดชอบ ใจแข็ง พอใจในตนเอง

9. องค์ประกอบ L : ความระแวงสงสัย (Suspiciousness)

บุคคลที่ได้คะแนนสูง (L+) จะเป็นผู้ที่มีลักษณะขังสงสัย มีความสงสัยในสิ่งต่าง ๆ อิจฉาผู้อื่น รัง และยึดมั่นในความคิดเห็นของตน กดขี่ข่มเหงผู้อื่น ต้องการให้ผู้อื่นรับผิดชอบความผิดแทนตน มักจะหลีกเลี่ยงความยุ่งยากต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น คล้อยตามผู้อื่นยาก หงุดหงิดง่าย

บุคคลที่ได้คะแนนต่ำ (L-) จะเป็นผู้ที่มีความไว้วางใจ ยอมรับผู้อื่น เห็นอกเห็นใจ และให้ออกาสผู้อื่น พร้อมทั้งจะเผชิญความลำบากหรือปัญหาต่าง ๆ มีความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ยอมรับการเปลี่ยนแปลง มีท่าที่เป็นมิตร ไม่อิจฉา ชอบเข้าสังคม มีความอดทน ไม่ตำหนิผู้อื่น อารมณ์เยือกเย็น ราบเรียบ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

10. องค์ประกอบ M : จินตนาการ (Imaginative)

บุคคลที่ได้คะแนนสูง (M+) จะเป็นผู้ที่สร้างจินตนาการ ไม่มีระเบียบแบบแผน ไม่ยึดถือขนบธรรมเนียมประเพณี เอาแต่ใจตนเอง ทำอะไรโดยไม่คำนึงถึงจิตใจของ

ผู้อื่น มักถูกชักจูงใจให้กระทำในสิ่งที่ไม่ดีไม่มีเหตุผลหรือสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ มีความเพ้อฝันหลงไป ตามความคิดภายในตัวที่สร้างขึ้นมา มีความคิดฟุ้งซ่าน ขาดความระมัดระวังในรายละเอียดปลีกย่อย ขาดวุฒิภาวะในการตัดสินใจอย่างถูกต้องตามความเป็นจริง มีความสนใจในศิลปะ ทฤษฎี และความเชื่อพื้นฐานมีลักษณะเป็นศิลปิน

บุคคลที่ได้คะแนนต่ำ (M-) จะเป็นผู้ที่มีลักษณะลงมือปฏิบัติ ทำอะไร ตามความเป็นจริง เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติจริง มีความตั้งใจจริง เอาจริงเอาจัง มีความกระตือรือร้นในการลงมือปฏิบัติ ระมัดระวัง มีระเบียบแบบแผน สนใจในเรื่องปัจจุบันและประเด็นต่าง ๆ

11. องค์ประกอบ N : ฉลาดมีเล่ห์เหลี่ยม (Shrewd)

บุคคลที่ได้คะแนนสูง (N+) จะเป็นผู้ที่มีเล่ห์เหลี่ยมและซ้ำของทางสังคม ฉลาดมองการณ์ไกล คล่องแคล่วในการติดต่อกับผู้อื่น มีทักษะในการเข้าสังคม เข้าใจตนเองและผู้อื่นอย่างลึกซึ้ง มีความทะเยอทะยาน มีความควบคุมอารมณ์ ระมัดระวังในผลได้ผลเสีย

บุคคลที่ได้คะแนนต่ำ (N-) จะเป็นผู้ที่มีลักษณะจริงใจและเปิดเผย ตรงไปตรงมา ไม่มีการเสแสร้ง เป็นธรรมชาติ มีรสนิยมง่าย ๆ ไม่มีทักษะในการเข้าสังคม ขาดการเข้าใจตนเองอย่างลึกซึ้ง ไม่รู้จักแรงจูงใจและความต้องการของตนเอง ชอบอยู่รวมกลุ่ม กังวลถึงความรู้สึกของผู้อื่นและความอบอุ่นเป็นกันเอง

12. องค์ประกอบ O : ความหวั่นวิตก (Apprehensive)

บุคคลที่ได้คะแนนสูง (O+) จะเป็นผู้ที่มีจิตใจหวาดหวั่นและวิตกกังวล มีความรู้สึกผิดได้ง่าย มีความกระวนกระวายใจ มีความรู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัย จู้จี้ พิถีพิถัน ให้ความสำคัญต่อสิ่งเล็กน้อย มีความรู้สึกอ่อนไหวต่อการยอมรับและไม่ยอมรับของผู้อื่น อารมณ์เสื่อง่าย วิตกกังวลในเรื่องสุขภาพโดยไม่มีเหตุผล มีอาการกลัวโดยไม่สมเหตุผล มีความล้าในหน้าที่อย่างรุนแรง มีความรู้สึกโดดเดี่ยว

บุคคลที่ได้คะแนนต่ำ (O-) จะเป็นผู้ที่จิตใจสงบมั่นคง มีความมั่นใจในตนเอง มีความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย มีความพอใจในตนเอง จิตใจสงบ ไม่หวั่นไหวต่อความคิดเห็นของผู้อื่น ไม่รู้สึกหวาดหวั่น หวาดกลัว ปรับจิตใจได้ง่าย ร่าเริง ใจคอหนักแน่น ชอบทำตัวง่าย ๆ ถือความสะดวก ไม่มีความวิตกกังวล

13. องค์ประกอบ Q1 : ชอบทดลองและเสรีนิยม (Experimenting and Liberal)

บุคคลที่ได้คะแนนสูง (Q1+) จะเป็นผู้ที่ชอบทดลองและเสรีนิยม เปิดใจกว้างต่อการเปลี่ยนแปลง ชอบวิเคราะห์และวิพากวิจารณ์ มีความคิดอิสระ สนใจในเรื่องการใช้สติปัญญา มีความสงสัยและสนใจค้นคว้าความคิดทั้งเก่าและใหม่

บุคคลที่ได้คะแนนต่ำ (Q1-) จะเป็นผู้ที่มีลักษณะอนุรักษ์นิยมถือจารีตประเพณี และเชื่อในสิ่งที่เคยได้รับการอบรมสั่งสอนมา เคารพเชื่อถือในความคิดที่สร้างขึ้นต่อต้านและประวิงการเปลี่ยนแปลง ไม่สนใจการคิดแบบวิเคราะห์

14. องค์ประกอบ Q2 : พึ่งตนเอง (Self-sufficiency)

บุคคลที่ได้คะแนนสูง (Q2+) จะเป็นผู้ที่มีลักษณะพึ่งตนเอง มีความพอใจในตนเอง เป็นตัวของตัวเอง มีความเคยชินกับวิธีการทำงานของตน ตัดสินใจและปฏิบัติตามแบบแผนของตนเอง ไม่สนใจความคิดเห็นของกลุ่ม

บุคคลที่ได้คะแนนต่ำ (Q2-) จะเป็นผู้ที่มีลักษณะพึ่งพิงกลุ่ม การทำงานขึ้นอยู่กับกลุ่ม เป็นผู้ร่วมงานและผู้ตามที่ดี ต้องการการยอมรับจากสังคมและการสนับสนุนจากกลุ่ม

15. องค์ประกอบ Q3 : ควบคุมตนเอง (Controlled)

บุคคลที่ได้คะแนนสูง (Q3+) จะเป็นผู้ที่มีศรัทธาและควบคุมตนเอง สามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้ รู้จักกาลเทศะและทำตัวเหมาะสมในสังคม มีวินัยในตนเอง มีความตั้งใจ มีการย้ำทำเพื่อความถูกต้อง ทำตามภาพพจน์ของตนเอง

บุคคลที่ได้คะแนนต่ำ (Q3-) จะเป็นผู้ที่ขาดกฎเกณฑ์และวินัยในตนเอง ขาดการควบคุมตนเอง ทำตามแรงกระตุ้นของตนเอง ไม่ค่อยรักษากฎเกณฑ์ของสังคม ความสามารถในการปรับตัวไม่ดีโดยเฉพาะเรื่องที่ทำให้เกิดความกระทบกระเทือนใจ

16. องค์ประกอบ Q4 : อารมณ์ตึงเครียด (Tensed)

บุคคลที่ได้คะแนนสูง (Q₄+) จะเป็นผู้ที่มีอารมณ์ตึงเครียด มีความคับข้องใจ มีแรงขับภายในสูง มักตื่นเต้น ใจร้อน และหงุดหงิดง่าย

บุคคลที่ได้คะแนนต่ำ (Q₄-) จะเป็นผู้ที่มีอารมณ์ผ่อนคลาย ทำอะไรตามสบาย หรือกระทำพฤติกรรมตามความพอใจ ไม่มีความคับข้องใจสงบ พพอใจในสถานการณ์ที่เป็นอยู่

2. ทฤษฎีความสมดุลทางปัญญา (COGNITIVE BALANCE THEORY) และ ทฤษฎีการประกอบสมบูรณ์หรือความต่างที่เสริมกัน (COMPLEMENTARITY)

ทฤษฎีความสมดุลทางปัญญา เป็นทฤษฎีที่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวบุคคลกับผู้อื่น หรือ สิ่งที่ไม่ใช่บุคคล ปัจจัยของความสมดุลสามารถอธิบายความชอบพอระหว่างกันได้ ความชอบพอระหว่างบุคคลเกิดจากความคล้ายกันทางความรู้สึกนึกคิด และ ผู้วิจัยเชื่อว่า ถ้าเป็นไปตามทฤษฎีนี้ คู่สมรสที่มีลักษณะบุคลิกภาพคล้ายคลึงกันก็จะมี ความคล้ายกันทางด้านความรู้สึกนึกคิด ความชอบพอ เพราะจะต้องชอบสิ่งต่าง ๆ เหมือนกัน ดังนั้นย่อมจะต้องมีความพึงพอใจในชีวิตสมรสมากกว่า คู่สมรสที่มีบุคลิกภาพประกอบสมบูรณ์ หรือ แตกต่างกัน

ทฤษฎีความสมดุลทางปัญญา มีข้อสมมติ 2 ประการ คือ

1) ผู้คนมีแนวโน้มที่จะชอบความสอดคล้อง สมดุล หรือ กลมเกลียวในปัญญาของตน ความสมดุลทางปัญญาเหล่านี้ หมายถึง ความสมดุลในความคิดเห็น และ ความเชื่อของตนเอง

2) ในสถานการณ์ที่เกิดความไม่สมดุลทางปัญญาเกิดขึ้น บุคคลมักจะพยายามดิ้นรน เพื่อแสวงหาความสมดุล (ธีระพร อุวรรณโน ,2537)

ทฤษฎีความสมดุลนี้ เสนอโดยไฮเดอร์ (Heider ,1958) ซึ่งสามารถอธิบายความชอบพอระหว่างกันได้ ตามทฤษฎีความสมดุล ความชอบพอระหว่างบุคคลเกิดจากความคล้ายทางความรู้สึกนึกคิด ความคล้ายทางด้านบุคลิกภาพ หรือ ความคล้ายกันในเรื่องอื่น ๆ เช่น ถ้า A ชอบเล่นกีฬา B ก็ชอบเล่นกีฬา A และ B มีโอกาสที่จะมีความชอบพอซึ่งกันและกัน หากมีโอกาสคบหาสมาคมซึ่งกันและกัน สภาพการณ์ดังกล่าวเป็นสภาพสมดุล และ ถ้าให้เครื่องหมาย \rightarrow แทนการชอบ และ \rightarrow แทนการไม่ชอบ X แทน สิ่งต่าง ๆ หรือ บุคคลอื่น หรือเหตุการณ์ใด ๆ ที่ทั้ง A และ B เกี่ยวข้องด้วย A และ B แทนบุคคล

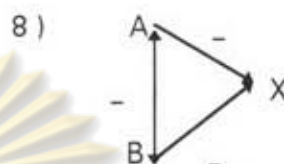
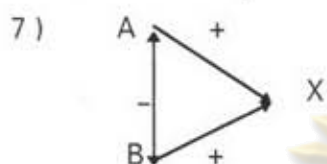
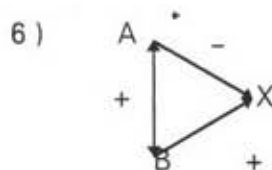
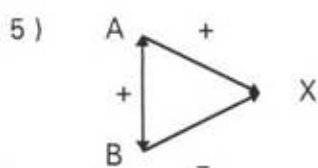

รูปที่ 1 - 4 แสดงความสัมพันธ์ที่สมดุล

ในรูปที่ 1 ทั้ง A และ B ต่างก็มีความชอบในสิ่งเดียวกัน และ ทั้งสองคนก็มีความชอบพอซึ่งกันและกัน สภาพการณ์นี้จึงมีความสมดุล

ในรูปที่ 2 ทั้ง A และ B ซึ่งชอบพอกัน ต่างก็ไม่ชอบในสิ่งเดียวกัน เช่น ไม่ชอบออกงานสมาคม เป็นคนชอบเก็บตัวทั้งคู่

ในรูปที่ 3 และ 4 คนหนึ่งชอบในสิ่งที่อีกคนหนึ่งไม่ชอบ และ ทั้งสองคนก็ไม่ชอบซึ่งกันและกัน

รูปที่ 5 - 8 แสดงสภาพไม่สมดุล

รูปที่ 5 และ 6 เป็นสภาพไม่สมดุล เพราะคนที่ชอบพอกันเกิดมีความชอบในสิ่งหนึ่ง ๓ อย่างต่างกัน เช่น สามีชอบออกสังคัม แต่ภรรยาไม่ชอบออกสังคัม แต่ทั้งสองคนชอบพอกัน สภาพเช่นนี้ไม่สมดุล ทำให้เกิดแรงกดดันทำให้ไม่สบายใจ ไฮเดอร์มีความเชื่อว่า คนเราจะพยายามเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์บางส่วนเพื่อให้สภาพไม่สมดุลกลายเป็นสภาพสมดุล ตามตัวอย่างในรูปที่ 5 และ 6 หากสามีเปลี่ยนเป็นไม่ชอบออกสังคัม หรือ ภรรยาเปลี่ยนเป็นชอบออกสังคัม หรือทั้งสามีและภรรยาเปลี่ยนเป็นไม่ชอบซึ่งกันและกัน สภาพความสัมพันธ์ก็จะสมดุลและความไม่สบายใจจะหมดไป รูป 7 และ 8 ก็อธิบายในทำนองเดียวกัน

ทฤษฎีความสมดุลของไฮเดอร์ (Heider) คล้ายทฤษฎีความไม่คล้องจองของ บัญญา ทฤษฎีความไม่คล้องจองของบัญญัติกล่าววามมนุษย์จะพยายามทำให้ความเชื่อของตนเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ มีความสอดคล้องกันและสอดคล้องกับการกระทำที่ทำได้ลดความไม่สบายใจ ซึ่งเกิดจากความไม่สอดคล้องกัน ส่วนในทฤษฎีความสมดุลถือว่า ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสิ่งต่าง ๆ หากไม่สมดุลกันก็จะทำให้เกิดความทุกข์ ต้องเปลี่ยนแปลงแก้ไข เพื่อขจัดความไม่สมดุลและ สิ่งที่สำคัญคือ ทฤษฎีความสมดุลถือความคล้ายระหว่างบุคคลเป็นปัจจัยกำหนดความชอบพอ คนเราชอบพอกัน เพราะชอบสิ่งต่าง ๆ เหมือนกัน นอกจากความคล้ายคลึงกล่าวมา เป็นวิถีทางให้บุคคลเกิดความชอบพอกันได้และทำให้เกิดความพึงพอใจในชีวิตสมรสได้มาก แต่ก็มิจำนองวิจัยจำนวนมากที่พบว่า บุคคลมักจะได้รับเลือกผู้

ที่มีบุคลิกภาพประกอบสมบูรณ์ (COMPLEMENTARITY) กับตนเป็นคู่ชีวิต คู่สมรสที่มีลักษณะบุคลิกภาพตรงกันข้ามบางคู่ เช่น พุดจ้อ-เสียบขีมิ เจ้าก็เจ้าการ-เฉื่อยเฉย ช่ม-ยอม ก็ชอบพอกันดี ที่แต่งงานอยู่กินกันอย่างมีความสุขก็มีให้เห็นบ่อย ๆ คู่ที่มีลักษณะตรงกันข้ามเช่นนี้เข้ากันได้ดีเพราะลักษณะแต่ละคู่เป็นลักษณะประกอบสมบูรณ์ (Sayfried,1977 อ้างถึงใน ชัยพร วิชาวุธ,2525)

ตามแนวทฤษฎีการประกอบสมบูรณ์ หรือ ความต่างที่เสริมกัน
COMPLEMENTARITY NEEDS IN MATE-SELECTION ของวินซ์ (WINCH ,1971)
ได้กล่าวไว้ว่าข้อเสนอพื้นฐานของทฤษฎีนี้คือ

1. ในการเลือกคู่ครอง บุคคลแต่ละคนจะพยายามหาบุคคลที่สามารถสนองความต้องการของเขาหรือเธอ ได้สูงที่สุด
2. ในกลุ่มของความต้อการ เช่น ถ้าบุคคล A มีพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นว่า มีระดับความต้อการ X สูง เขาก็จะเลือกบุคคลที่มีพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นว่า เขามีระดับของความต้อการ X ต่ำ เพื่อให้เกิดการเข้ากันได้ดี หรือเกิดการประกอบสมบูรณ์เกิดขึ้น หรือถ้าคู่สมรสคนหนึ่ง มีระดับความต้อการสูงในองค์ประกอบบุคลิกภาพที่เด่น ก็มักจะเลือกคู่สมรสที่มีระดับความต้อการสูงในองค์ประกอบที่ด้อยเป็นต้น

วินซ์ซึ่งเป็นคนสำคัญในการสร้างทฤษฎีว่าด้วยความต้อการของบุคคลที่ต่างเสริมซึ่งกันและกัน (Theory of Complementary Needs) อธิบายเกี่ยวกับลักษณะที่ต่างเสริมซึ่งกันและกันไว้อย่างชัดเจนข้างต้น และ นอกจากนั้นยังอธิบายโดยยึดถือเอาผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเลือกคู่ครองเป็นหลัก วินซ์เชื่อว่า การตอบสนองความต้อการซึ่งกันและกันจะเป็นหนทางนำไปสู่การชอบพอกัน เขาไม่ได้ปฏิเสธความสำคัญของความคล้ายคลึงต่อกัน เช่น ความคล้ายคลึงในเรื่องอายุ ชาติพันธุ์ ระดับการศึกษา หรือ สถานภาพทางเศรษฐกิจ และสังคม แต่อย่างไรก็ตาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงต้นของการเลือกคู่ครอง ความคล้ายคลึงในด้านต่าง ๆ เป็นสิ่งจำเป็น แต่อย่างไรก็ดี เขามีความเชื่อว่า ความคล้ายคลึงในด้านต่าง ๆ

มีความสำคัญเฉพาะในเรื่องการทำให้การเลือกคู่เกิดขึ้นได้เท่านั้น แต่ไม่ใช่เป็นปัจจัยสำคัญในการทำให้เกิดการตัดสินใจที่จะแต่งงานด้วยอย่างแท้จริง

ในการศึกษาวิจัยของวินซ์ ในปี ค.ศ.1971 เพื่อทดสอบทฤษฎีว่าด้วยความต้องการของบุคคลที่ต่างเสริมซึ่งกันและกัน หรือ การประกอบสมบูรณ์ ที่เขาส่งขึ้นนั้น เขาศึกษาจากคู่สมรส 25 คู่ ในแต่ละคู่จะมีอยู่อย่างน้อย 1 คน ที่เป็นนักศึกษาของมหาวิทยาลัยนอร์ทเวสเทิร์น (Northwestern University) คู่สมรสดังกล่าวถูกสัมภาษณ์เพื่อหาความจริงต่าง ๆ เกี่ยวกับความต้องการ (Needs) และภูมิหลังของแต่ละคน นอกจากนี้คู่สมรสได้ถูกขอร้องให้ทำข้อสอบซึ่งเกี่ยวกับการทดสอบบุคลิกภาพหลายชุด นอกจากนั้นก็ทำการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดที่ได้มา โดยวิธีการต่าง ๆ ผลปรากฏว่า คู่หญิงชายที่จับคู่กันเพราะความคล้ายคลึงกันอย่างเดียว โดยปราศจากลักษณะที่เสริมซึ่งกันและกันด้วยนั้น ความสัมพันธ์มีทางที่จะแตกสลายได้ง่ายในที่สุด ส่วนคู่ที่มีความต้องการเสริมซึ่งกันและกันอยู่ด้วยนั้น มีโอกาสที่จะก้าวไปสู่สัมพันธ์ภาพอันถาวรในสัดส่วนที่สูงกว่า หรือกล่าวได้ว่า ความสำคัญของความคล้ายคลึงกันนั้น ค่อย ๆ ลดความสำคัญลงตามกาลเวลานั่นเอง

ดังนั้น อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ทั้งความคล้ายคลึงกันและการมีลักษณะความต้องการที่เสริมซึ่งกันและกัน หรือ การประกอบสมบูรณ์ ต่างก็มีความสำคัญต่อการชอบพอกัน ต่อการเป็นมิตรกัน ตลอดจนต่อการแต่งงาน แต่ปัจจัยทั้งสองนี้มีความสำคัญมากน้อยต่างกันเมื่ออยู่ภายใต้สถานการณ์ และ เงื่อนไขที่ต่างกัน

3. ทฤษฎีการเสริมแรง (REINFORCEMENT THEORY) ของสกินเนอร์ (SKINNER, 1971)

ทฤษฎีการเสริมแรง เสนอว่าความชอบพอเป็นความรู้สึกที่เกิดจากแรงเสริม แรงเสริมเป็นสิ่งเร้า และเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความพอใจ เมื่อแรงเสริมปรากฏคู่กับสิ่งเร้าอื่น ความชอบพอที่เกิดจากการได้รับแรงเสริม มิใช่เกิดจากความคล้าย แต่การที่คนเราชอบคนที่มีความรู้สึกนึกคิดคล้ายกัน ก็เพราะผู้ที่มีความรู้สึกนึกคิดคล้ายกัน ลักษณะบุคลิกภาพคล้ายคลึงกัน สามารถให้แรงเสริมที่ตอบสนองความต้องการของเราได้มากกว่า เวลาแสดงความเห็นก็มีคนฟังด้วยความสนใจ และ คล้อยตาม การฟังและการคล้อยตามของผู้ฟังเป็น

แรงเสริมผู้พูด ส่วนผู้ฟังเมื่อได้ฟังความรู้สึกนึกคิดของตนจากปากคนอื่นก็จะมีความยินดี และเชื่อมั่นในตนเองว่า ความรู้สึกนึกคิดของตนเองถูกต้องและมีคนอื่นเห็นตรงกับเรา จึงเป็นแรงเสริมเช่นกัน ดังนั้นผู้ที่มีความรู้สึกนึกคิดคล้ายกัน จึงมีโอกาสให้แรงเสริมซึ่งกันและกันมากกว่า ความชอบพอจึงมีมากกว่า (ชัยพร วิชชาวุธ, 2525) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเชื่อว่าถ้าเป็นไปตามทฤษฎีนี้ไม่ว่าคู่สมรสจะมีลักษณะบุคลิกภาพที่คล้ายคลึงกัน หรือมีลักษณะบุคลิกภาพที่ต่างกันในองค์ประกอบของบุคลิกภาพที่ศึกษาแต่ละองค์ประกอบ ถ้าองค์ประกอบใดสามารถให้การเสริมแรงกันได้มากกว่า ก็ย่อมจะมีความพึงพอใจในชีวิตสมรสได้มาก โดยความคล้ายคลึงหรือความต่างกันของลักษณะบุคลิกภาพเป็นเพียงส่วนประกอบที่จะทำให้เกิดการเสริมแรงมากขึ้นหรือน้อยลงเท่านั้น

การเสริมแรง คือ การทำให้ความถี่ของพฤติกรรมเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากผลกรรมที่ตามหลังพฤติกรรมนั้น ผลกรรมที่ทำให้พฤติกรรมมีความถี่เพิ่มขึ้น เรียกว่า ตัวเสริมแรง (Reinforcer) (SKINNER, 1971)

1. ตัวเสริมแรงปฐมภูมิ (Primary Reinforcer) เป็นตัวเสริมแรงที่มีคุณสมบัติด้วยตัวของมันเอง เนื่องจากสามารถตอบสนองความต้องการทางชีวภาพของอินทรีย์ได้ หรือ มีผลต่ออินทรีย์โดยตรง เช่น อาหาร น้ำ อากาศ ความร้อน ความหนาว ความเจ็บปวด เป็นต้น

2. ตัวเสริมแรงทุติยภูมิ (Secondary Reinforcer) เป็นตัวเสริมแรงที่ต้องผ่านกระบวนการพัฒนาคุณสมบัติของการเป็นตัวเสริมแรงโดยการนำไปสัมพันธ์กับตัวเสริมแรงปฐมภูมิ เช่น คำชมเชย เงิน ตำแหน่งหน้าที่

การที่จะทำให้ตัวเสริมแรงทุติยภูมิมีคุณสมบัติเป็นตัวเสริมแรงได้นั้นต้องพิจารณาเงื่อนไขต่อไปนี้

1. ปริมาณของตัวเสริมแรงปฐมภูมิที่คู่กับตัวเสริมแรงทุติยภูมิ ถ้าปริมาณตัวเสริมแรงปฐมภูมิมากจะทำให้ตัวเสริมแรงทุติยภูมิมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น แต่ถ้าปริมาณตัวเสริมแรงปฐมภูมิน้อยจะทำให้ประสิทธิภาพของตัวเสริมแรงทุติยภูมิลดน้อยลงไปด้วย

2. ความบ่อยครั้งของการเสนอตัวเสริมแรงปฐมภูมิคู่กับตัวเสริมแรงทุติยภูมิ ถ้าเสนอคู่กันบ่อยครั้งก็จะทำให้ตัวเสริมแรงทุติยภูมิมีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่ถ้าไม่ค่อยได้เสนอคู่กันน้อยประสิทธิภาพของตัวเสริมแรงทุติยภูมิก็จะลดน้อยลงด้วย

การเสริมแรงเป็นการให้ผลกรรมซึ่งอินทรีย์พอใจ ถ้าให้ผลกรรมที่อินทรีย์ไม่พอใจเป็นการลงโทษ พฤติกรรมของอินทรีย์จึงถูกกำหนดด้วยเงื่อนไขการเสริมแรง และ เงื่อนไขการลงโทษ

การเสริมแรงเป็นการทำให้อินทรีย์แสดงพฤติกรรม มีความถี่มากขึ้น โดยการให้อินทรีย์เกิดความพอใจ ซึ่งเป็นการเสริมแรงบวก หรือในอีกทางหนึ่งเป็นการระงับหรืองดเว้นการลงโทษ หรือ งดเว้น หนัก หรือ หนีจากสิ่งเร้าที่อินทรีย์ไม่ต้องการ ก็เป็นการเสริมแรงทางลบ

การเสริมแรงมี 2 ประเภทคือ

1. การเสริมแรงที่ต่อเนื่อง (Continuous reinforcement) เป็นการเสริมแรงทุกครั้งที่บุคคลแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ทำให้พฤติกรรมเกิดบ่อยสม่ำเสมอ แต่เมื่อหยุดเสริมแรงจะมีผลทำให้พฤติกรรมที่ได้รับการเสริมแรงเป็นประจำหายไปอย่างรวดเร็ว

2. การเสริมแรงเป็นครั้งคราว (Intermittent Reinforcement) แบ่งเป็น 4 วิธี

2.1 การเสริมแรงเป็นอัตราส่วนที่แน่นอน (Fixed Ratio) เป็นการให้การเสริมแรงหลังจากที่บุคคลแสดงพฤติกรรมในจำนวนครั้งที่แน่นอน

2.2 การเสริมแรงเป็นช่วงเวลาที่แน่นอน (Fixed Interval) เป็นการเสริมแรงหลังบุคคลแสดงพฤติกรรมจากครั้งแรกเป็นช่วงเวลาที่แน่นอน

2.3. การเสริมแรงอัตราส่วนแปรปรวน (Variable Ratio) เป็นการให้การเสริมแรงหลังบุคคลแสดงพฤติกรรมเป็นจำนวนครั้งแบบค่าเฉลี่ยไม่แน่นอน

3. การเสริมแรงเป็นช่วงเวลาที่แปรปรวน (Variable Interval) เป็นการเสริมแรงหลังพฤติกรรมเกิดขึ้นเมื่อแสดงพฤติกรรมหลังช่วงเวลาที่แน่นอน

การเสริมแรงในชีวิตประจำวันเกี่ยวกับการกระทำของมนุษย์จะไม่มีกฎเกณฑ์ที่แน่นอน แต่จะเป็นการเสริมแรงแบบไม่ต่อเนื่อง

นักทฤษฎีการเสริมแรง (Byrne and Clore, 1970) ได้เสนอว่า ความชอบพอเป็นความรู้สึก (Affect) ที่เกิดจากแรงเสริม แรงเสริมเป็นสิ่งเร้า และเป็นสิ่งเร้าที่ทำให้เกิดความรู้สึกพึงพอใจ เมื่อแรงเสริมปรากฏคู่กับสิ่งเร้าอื่น เช่น ผู้ให้แรงเสริม ความรู้สึกพึงพอใจจะเกิดจากผู้ให้แรงเสริมด้วย การเกิดความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้แรงเสริมกับความรู้สึกพึงพอใจของผู้รับแรงเสริมเป็นไปตามกระบวนการวางเงื่อนไขสิ่งเร้ามีแรงเสริมเป็น UCS ความพึงพอใจเป็น UCR ผู้ให้แรงเสริมเป็น CS และความรู้สึกพึงพอใจที่เกิดต่อผู้ให้แรงเสริมเป็น CR

นอกจากนี้ความชอบพอระหว่างบุคคลเกิดจากการแลกเปลี่ยนแรงเสริมซึ่งกันและกัน การแลกเปลี่ยนนี้ไม่แตกต่างไปจากการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจ และเป็นไปโดยที่บุคคลทั้งสองไม่รู้ตัวว่ามีกระบวนการนี้เกิดขึ้น การแลกเปลี่ยนนี้ย่อมต้องมีการให้และการรับระหว่างกัน การให้เปรียบเสมือนการลงทุน การรับเปรียบเสมือนผลตอบแทน หากรับมากกว่าให้ก็เป็นกำไร ในการแลกเปลี่ยนทางสังคม ทุกคนย่อมต้องพยายามทำให้ตนเองได้รับแรงเสริมมากที่สุด ได้รับกำไรสูงสุด ทั้งสองฝ่ายที่เข้ามาปฏิสัมพันธ์กัน จะประเมินผลกำไรของตนในรูปปริมาณของแรงเสริมที่ตนได้รับเทียบกับความพยายามของตนที่ทุ่มเทลงไป หากรู้สึกว่ายุติธรรมก็จะเกิดความพึงพอใจมากขึ้นในที่สุด

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะบุคลิกภาพและความพึงพอใจในชีวิตสมรส

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะบุคลิกภาพและความพึงพอใจในชีวิตสมรส มีผู้วิจัยศึกษาไว้น้อยมาก และ งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะบุคลิกภาพ โดยใช้แบบทดสอบบุคลิกภาพ 16 PF มาหาความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตสมรส มีเพียงชิ้นเดียว ส่วนในประเทศไทยไม่มีการศึกษางานวิจัยในแนวนี้อยู่

งานวิจัยในต่างประเทศ

คิม แอนดรู มาร์ติน ดอน และ มาร์ติน แมกกี (Kim Andrew ; Martin Don and Martin Maggie ,1989:243-248) ได้ทำการวิจัยอิทธิพลของบุคลิกภาพที่มีต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรส โดยตรวจสอบลักษณะบุคลิกภาพที่มีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรส โดยใช้แบบวัดบุคลิกภาพ 16 PF ทำการวิจัยในคู่สมรส 20 คู่ ที่มีอายุมากกว่า 25 ปี และแต่งงานไม่น้อยกว่า 5 ปี ลักษณะนิสัยต้นตอที่วิเคราะห์ได้ในการสมรสที่มีความพึงพอใจสามารถอยู่กันอย่างยาวนาน คือ ด้านสติปัญญา ด้านความมีจิตใจเยือกเย็น ด้านจิตใจเข้มแข็ง ด้านการยอมตามผู้อื่นโดยง่าย ด้านความมีหิริโอตตัปปะ และด้านการควบคุมตนเองได้ นอกจากนี้ยังพบว่าคู่สมรสที่มีความพึงพอใจในชีวิตสมรสสูงจะมีรูปแบบการคิดที่เป็นรูปธรรม และมีความคล้ายคลึงกันในลักษณะบุคลิกภาพของทั้งสามีและภรรยา

ริชาร์ด ลอนดอน เวคฟิลด์ เจม และ ริชาร์ด ลีวอค (Richard S. London,Wakefield A. James and Richard Lewak ,1990:39-43) ได้วิจัยความคล้ายคลึงของตัวแปรบุคลิกภาพในการทำงาน ความพึงพอใจในชีวิตสมรส งานวิจัยชิ้นนี้ใช้การวิเคราะห์รายข้อในแบบทดสอบบุคลิกภาพ MMPI เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสที่มีความคล้ายคลึงกัน และ คู่สมรสที่มีการประกอบสมบุญรณ ในการตอบข้อทดสอบรายข้อและมาตรวัดความพึงพอใจในชีวิตสมรสของ Locke-Wallace ผลการวิจัยพบว่าคู่สมรสที่มีความคล้ายคลึงกันมาก จะมีความพึงพอใจในชีวิตสมรสมากกว่าคู่สมรสที่ประกอบกันสมบุญรณ

เกอร์เซีย เกรทเชน (Garcia Gretchen, 1994) ได้ศึกษาเรื่องบุคลิกภาพและความพึงพอใจในชีวิตสมรสในแง่ของบทบาทของความคล้ายคลึงกันและในด้านสุขภาพจิต โดยได้ตรวจสอบความคล้ายคลึงกันของบุคลิกภาพของคู่สมรสและระดับของบุคลิกภาพของคู่สมรสว่าจะสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตสมรสอย่างไร ไซกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาจำนวน 76 คน ลักษณะบุคลิกภาพได้ถูกวัดโดยดัชนีของ Self-Esteem และ Neo-Five Factor ผลการวิจัยพบว่า Factor ในด้าน Extra version และ Openness จะมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส นอกจากนั้นข้อค้นพบยังบ่งชี้ว่า ลักษณะบุคลิกภาพโดยทั่วไปจะมีความสัมพันธ์กับลักษณะสุขภาพจิตทั้งของสามีและภรรยา และมีสหสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตสมรส

สเลด โซเฟีย (Slade S. Sophie, 1991) ได้ศึกษาเรื่องบุคลิกภาพที่คล้ายคลึงและประกอบสมบูรณ์ ในความสัมพันธ์ความรักวัยผู้ใหญ่ จากการศึกษาพบว่า บุคลิกภาพที่เหมาะสมคือปัจจัยที่สำคัญในการเลือกคู่ครอง ข้อค้นพบกล่าวว่า บุคคลจะมีแรงดึงดูดใจหรือมีความพึงพอใจมากกว่าในบุคคลที่คล้ายคลึงกับตนเอง แต่จะพบได้น้อยที่มีความพึงพอใจมากในบุคคลที่ประกอบสมบูรณ์กับตนเอง การศึกษาครั้งนี้ใช้คู่สมรส 89 คู่ อายุระหว่าง 30-40 ปี อยู่ด้วยกัน 8 เดือน ถึง 20 ปี ให้ทำแบบทดสอบบุคลิกภาพของ Jackson ซึ่งมี 10 Subscale ผลการวิจัยพบว่า ทั้งคู่สมรสชายและหญิงที่มีความคล้ายคลึงกันจะมีความพึงพอใจในชีวิตสมรสสูงกว่าคู่สมรสที่มีการประกอบกันสมบูรณ์

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความพึงพอใจในชีวิตสมรส ของคู่สมรสที่มีลักษณะบุคลิกภาพคล้ายคลึงกัน และคู่สมรสที่มีลักษณะบุคลิกภาพต่างกัน
2. เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจในชีวิตสมรสของคู่สมรสที่มีลักษณะบุคลิกภาพคล้ายคลึงกัน และคู่สมรสที่มีลักษณะบุคลิกภาพต่างกัน

สมมติฐานที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยตั้งสมมติฐานตามทฤษฎีความสมดุลทางปัญญาของไฮเดอร์ ทฤษฎีการประกอบสมบูรณของวินซ์ และ ทฤษฎีเสริมแรงของสกินเนอร์ ซึ่งตามทฤษฎีดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยเชื่อว่า ตามทฤษฎีสมดุลที่อธิบายว่าปัจจัยของความสมดุลสามารถอธิบายความชอบพอระหว่างกันได้ ความชอบพอระหว่างบุคคลเกิดจากความคล้ายกันทางความรู้สึนึกคิด ดังนั้นผู้วิจัยเชื่อว่าถ้าเป็นไปตามทฤษฎีนี้คู่สมรสที่มีลักษณะบุคลิกภาพคล้ายคลึงกันก็必将มีความคล้ายกันทางด้านความรู้สึนึกคิด ความชอบพอ เพราะจะต้องชอบสิ่งต่าง ๆ เหมือนกัน ดังนั้นย่อมจะต้องมีความพึงพอใจในชีวิตสมรสมากกว่า คู่สมรสที่มีบุคลิกภาพแตกต่างกันในองค์ประกอบต่อไปนี้คือ ในด้านสติปัญญา ด้านมีทริโอตปะปะ ด้านฉลาดมีเล่ห์เหลี่ยม ส่วนในแง่ของทฤษฎีประกอบกันสมบูรณ ผู้วิจัยเชื่อว่าคู่สมรสที่มีบุคลิกภาพประกอบสมบูรณในองค์ประกอบบุคลิกภาพด้านใช้อำนาจ จะมีความสุข ความพึงพอใจในชีวิตสมรสสูง เนื่องจากตามทฤษฎีนี้คู่สมรสที่บุคคลหนึ่งมีบุคลิกภาพด้านใช้อำนาจสูง อีกฝ่ายยอมปฏิบัติตามย่อมจะเป็นการเติมส่วนที่ขาดของฝ่ายหนึ่งให้เต็ม เนื่องจากฝ่ายหนึ่งมีลักษณะที่เป็นส่วนที่ต้องการของอีกฝ่ายหนึ่งอยู่ จึงทำให้เกิดความพึงพอใจในชีวิตสมรสได้มากกว่าการที่คู่สมรสนั้นมีบุคลิกภาพคล้ายคลึงกัน

ตามทฤษฎีเสริมแรง ผู้วิจัยเชื่อว่าสามารถอธิบายได้ทุกองค์ประกอบบุคลิกภาพ ผู้วิจัยจึงเชื่อว่าถ้าเป็นไปตามทฤษฎีนี้ไม่ว่าคู่สมรสจะมีลักษณะบุคลิกภาพที่คล้ายคลึงกันหรือมีลักษณะบุคลิกภาพที่ต่างกัน ในองค์ประกอบของบุคลิกภาพที่ศึกษาแต่ละองค์ประกอบ ถ้าองค์ประกอบใดสามารถให้การเสริมแรงกันได้มากกว่า ก็ย่อมจะมีความพึงพอใจในชีวิตสมรสได้มาก โดยความคล้ายคลึงหรือความต่างกันของลักษณะบุคลิกภาพเป็นเพียงส่วนประกอบที่จะทำให้เกิดการเสริมแรงมากขึ้นหรือน้อยลงเท่านั้น

ซึ่งจากเหตุผลที่กล่าวมาทั้งหมด สามารถตั้งสมมติฐานตามทฤษฎีได้ดังนี้

1. คู่สมรสที่มีลักษณะบุคลิกภาพในองค์ประกอบต่อไปนี้สูงทั้งสองคน จะมีความพึงพอใจในชีวิตสมรส มากกว่า คู่สมรสที่มีลักษณะบุคลิกภาพต่ำทั้งสองคน หรือ คู่สมรสที่มีลักษณะบุคลิกภาพคนหนึ่งสูงและคนหนึ่งต่ำ ในแต่ละองค์ประกอบของบุคลิกภาพ ดังนี้

- ชอบสังคม (Outgoing)
- สติปัญญา (Intelligence)

- มั่นคงทางอารมณ์ (Emotionally stable)
- ทำตนตามสบาย (Happy-go-lucky)
- มีหิริโอตตัปปะ (Conscientious)
- ชอบทดลอง (Experimenting)
- พึ่งตัวเอง (Self-Sufficiency)
- ควบคุมตนเองได้ (Controlled)
- กล้าเสี่ยงภัย (Venturesome)

2. คู่สมรสที่มีลักษณะบุคลิกภาพในองค์ประกอบต่อไปนี้ต่ำทั้งสองคน จะมีความพึงพอใจในชีวิตสมรส มากกว่า คู่สมรสที่มีลักษณะบุคลิกภาพสูงทั้งสองคน หรือ คู่สมรสที่มีลักษณะบุคลิกภาพคนหนึ่งสูงและคนหนึ่งต่ำ ในแต่ละองค์ประกอบของบุคลิกภาพดังต่อไปนี้

- จิตใจอ่อนแอ (Tender - minded)
- ระแวงสงสัย (Suspicious)
- จินตนาการ (Imaginative)
- ฉลาดมีเล่ห์เหลี่ยม (Shrewd)
- หวั่นวิตก (Apprehensive)
- อารมณ์ตึงเครียด (Tensed)

3. คู่สมรสที่มีลักษณะบุคลิกภาพในองค์ประกอบต่อไปนี้คนหนึ่งสูงและคนหนึ่งต่ำจะมีความพึงพอใจในชีวิตสมรส มากกว่าคู่สมรสที่มีลักษณะบุคลิกภาพสูงทั้งสองคน หรือ คู่สมรสที่มีลักษณะบุคลิกภาพต่ำทั้งสองคน ในแต่ละองค์ประกอบของบุคลิกภาพ ดังนี้

- ใช้อำนาจ (Dominance or Ascendance)

ตารางที่ 1 สมมติฐานการวิจัย จำแนกตามองค์ประกอบบุคลิกภาพ และทฤษฎีที่ใช้ในการตั้งสมมติฐาน

สมมติฐานที่	องค์ประกอบบุคลิกภาพ	ตั้งสมมติฐานตามทฤษฎี
1	ชอบสังคม (OUTGOING)	เสริมแรง
	สติปัญญา (INTELLIGENCE)	ความสมดุลทางปัญญา และเสริมแรง
	มั่นคงทางอารมณ์ (EMOTIONALLY STABLE)	เสริมแรง
	ทำตนตามสบาย (HAPPY-GO-LUCKY)	เสริมแรง
	มีหิริโอตัมปะ (CONSCIENTIOUS)	ความสมดุลทางปัญญา และเสริมแรง
	ชอบทดลอง (EXPERIMENTING)	เสริมแรง
	พึ่งตนเอง (SELF-SUFFICIENCE)	เสริมแรง
	ควบคุมตนเองได้ (CONTROLLED)	เสริมแรง
	กล้าเสี่ยงภัย (VENTURESOME)	เสริมแรง
2	จิตใจอ่อนแอ (TENDER - MINDED)	เสริมแรง
	ระแวงสงสัย (SUSPICIOUS)	เสริมแรง
	จินตนาการ (IMAGINATIVE)	เสริมแรง
	ฉลาดมีเล่ห์เหลี่ยม (SHREWD)	ความสมดุลทางปัญญา และเสริมแรง
	หวั่นวิตก (APPREHENSIVE)	เสริมแรง
	อารมณ์ตึงเครียด (TENSED)	เสริมแรง
3	ใช้อำนาจ (DOMINANCE OR ASCENDANCE)	การประกอบสมบูรณ

ตารางที่ 2 สรุปสมมติฐานการวิจัย

องค์ประกอบบุคลิกภาพ	ลักษณะบุคลิกภาพของคู่สมรส		
	สูงทั้งคู่	ต่ำทั้งคู่	สูง-ต่ำ
1. A : ชอบสังคม (OUTGOING)	H	L	L
2. B : สติปัญญา (INTELLIGENCE)	H	L	L
3. C : มั่นคงทางอารมณ์ (EMOTIONALLY STABLE)	H	L	L
4. E : ใช้อำนาจ (DOMINANCE OR ASCENDANCE)	L	L	H
5. F : ทำตนตามสบาย (HAPPY-GO-LUCKY)	H	L	L
6. G : มีหิริโอตัมปะ (CONSCIENTIOUS)	H	L	L
7. H : กล้าเสี่ยงภัย (VENTURESOME)	H	L	L
8. I : จิตใจอ่อนแอ (TENDER-MINDED)	L	H	L
9. L : ระแวงสงสัย (SUSPICIOUS)	L	H	L
10. M : จินตนาการ (IMAGINATIVE)	L	H	L
11. N : ฉลาดมีเล่ห์เหลี่ยม (SHREWD)	L	H	L
12. O : ความหวั่นวิตก (APPREHENSIVE)	L	H	L
13. Q1 : ชอบทดลอง (EXPERIMENTING)	H	L	L
14. Q2 : พึ่งตนเอง (SELF-SUFFICIENCY)	H	L	L
15. Q3 : ควบคุมตนเองได้ (CONTROLLED)	H	L	L
16. Q4 : อารมณ์ตึงเครียด (TENSED)	L	H	L

ขอบเขตการวิจัย

1. ความพึงพอใจในชีวิตสมรสในงานวิจัยนี้ เป็นความพึงพอใจในชีวิตสมรสโดยรวม ไม่ได้จัดจำแนกประเภทความพึงพอใจในชีวิตสมรส
2. ลักษณะบุคลิกภาพของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา เป็นลักษณะบุคลิกภาพที่ทดสอบโดยแบบทดสอบบุคลิกภาพ 16 PF เท่านั้น

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

- 1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ลักษณะบุคลิกภาพ 16 PF
- 2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ความพึงพอใจในชีวิตสมรส

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อให้ทราบว่าคู่สมรสที่มีลักษณะบุคลิกภาพในองค์ประกอบของบุคลิกภาพที่ศึกษาสูงทั้งคู่ คู่สมรสที่มีลักษณะบุคลิกภาพในองค์ประกอบของบุคลิกภาพที่ศึกษาต่ำทั้งคู่ และ คู่สมรสที่มีลักษณะบุคลิกภาพในองค์ประกอบของบุคลิกภาพที่ศึกษาต่างกันคือสูงและต่ำ ว่ามีความพึงพอใจในชีวิตสมรสแตกต่างกันหรือไม่ และ ผู้ที่มีลักษณะบุคลิกภาพแบบใด และ ในองค์ประกอบของบุคลิกภาพแบบใดที่จะมีความพึงพอใจในชีวิตสมรสสูงที่สุด และ ต่ำที่สุด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยมาเป็นแนวทาง สำหรับ ผู้ที่จะสมรส หรือผู้ที่กำลังเลือกคู่ครองในการพิจารณาว่า ควรจะเลือกคู่ครองแบบใด นอกเหนือจากการพิจารณาปัจจัยในด้านอื่น ๆ แล้ว

3. เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาแบบวัดบุคลิกภาพ โดยนำมาสัมพันธ์กับมาตรฐานความพึงพอใจในชีวิตสมรส ในการศึกษาในด้านนี้เพื่อให้เหมาะกับสภาพสังคมไทย ซึ่งจะประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจในเรื่องนี้ต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย